

Filozofická fakulta Masarykovy univerzity v Brně
Ústav pedagogických věd

CLIL, kvalitativní výzkum, vzdělávání dospělých

(Metody a techniky pedagogického výzkumu)

Seminární práce

Miroslav Kočárek
Květen 2004

Úvod:

Ke zpracování jsem si vybral kvalitativní výzkum s problematikou vzdělávání dospělých prostřednictvím programu CLIL v přípravě učitelů matematiky na UK – PedF. Za formu CLIL se považuje takové vyučování, kde se minimálně 25 % výuky odehrává v cizím jazyce. Tento výzkum se zabýval hlavně zábrany v učení.

Rozbor výzkumu:

Zábrany v učení

Dospělý jedinec se při systematickém studiu setkává při učení s řadou problémů, které jsou jen málokdy přítomny u školních dětí. Je to dáno věkem i jinou životní situací. Nejzávažnější jsou však vnitřní zábrany, které si často učící ani neuvědomuje, nebo je přičítá jiným příčinám. Důležité je také to, jakým způsobem na tyto zábrany jedinec reaguje, jaká řešení u něj problémy s učením vyvolávají.

Výskyt zábran v učení je, podle zpracovatelů tohoto výzkumu, problémem, který si zasluhuje mimořádnou pozornost, zvláště však zábran afektivních. V pedagogické teorii dnes panuje všeobecná shoda, že v procesu osvojování nového učiva mají afekt a emoce velmi významnou roli. Pokud se vytvoří tzv. *afektivní filtr*¹, znesnadní, nebo dokonce znemožní kognitivní zpracování informací a jejich přesun z krátkodobé (pracovní) paměti do paměti dlouhodobé. Zabráni tak studujícímu využívat kognitivní a metakognitivní strategie učení a v další fázi i vybavování z paměti. Znamená to, že afektivní zábrany přímo zasahují i do kognitivních procesů, jsou však méně známy, protože o jejich existenci často nevíme – ani studující, ani vyučující.

Zkoumaný vzorek

Porovnání dvou skupin dospělých v kurzu CLIL – učitelů v praxi a studentů učitelství, u kterých ještě nemusí být studium (a případné selhání) prožíváno jako nemístné, a proto ohrožující. Bylo předpokládáno, že některé zábrany, existující u dospělých, by se u studentů nemusely vyskytovat. Pro zjištění vlivu metod CLIL bylo srovnáváno se stejně složenou skupinou, která tímto kurzem neprochází.

¹ Pojem *afektivní filtr* poprvé popsali Dulay a Burt (1977) jako jeden z proměnných faktorů v procesu osvojování cizího jazyka. V těchto souvislostech se jím podrobně zabývali i S. Krashen (1982) v jedné z pěti hypotéz teorie Monitor Model.

Studující v kurzu CLIL:

Studenti CLIL – 11 studentů pregraduálního studia (4 muži, 7 žen)

Učitelé CLIL – 19 studentů postgraduálního studia (4 muži, 15 žen)

Kontrolní skupina:

Studenti – 19 studentů pregraduálního studia (ženy)

Učitelé – 18 studentů postgraduálního studia (ženy)

Všichni respondenti jsou studenty různých typů studia Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy.

Protože byl při analýze výsledků použit kvalitativní přístup, menší počet respondentů ve skupině CLIL není překážkou. Byla ovšem brána v úvahu četnost určitého typu odpovědi v rámci každé skupiny, protože vyšší frekvence naznačuje závažnost problému. Taktéž nebyl zkoumán věk respondentů ani jejich úspěšnost ve studiu, protože podle zpracovatelů výzkumu je v této oblasti rozhodující subjektivní prožívání respondentů a stejná studijní a životní situace v každé skupině.

Metoda výzkumu

Při zjišťování zábran při studiu byla použita metoda nedokončených vět, které umožňují volně vyjádření respondentů a následnou kvalitativní analýzu dokončování nabídnutých podmětových začátků vět. Druhým důvodem pro volbu semiprojektivní metody byla snaha co nejméně ovlivnit výpovědi respondentů. Pro navození tématu studia byl použit v první části přímý dotaz na problémy ve studiu.

Při kvalitativním zpracování výsledků byly vytvářeny kategorie odpovědí podle konkrétní podoby získaného materiálu, proto jsou zde uvedeny kategorie, které se objevily v analyzovaných odpovědích. Nalezené kategorie zčásti odpovídají kategoriím afektivních zábran, které uvádí A. Rogers, některé kategorie, které Rogers uvádí, se neobjevily – např. „neochota pracovat neobvyklými metodami“ nebo „obava z neurčitosti, obava pracovat s hypotézami“, proto do tohoto schématu zařazeny nejsou. To však nemusí znamenat, že by se u respondentů nevyskytovaly, spíše je pravděpodobné, že se použitou metodou nepodařilo zjistit.

Na základě kategorizace výsledků při kvalitativní analýze bylo vytvořeno následující schéma kategorií:

a) *Vnitřní zábrany:*

- strach ze selhání, ze zvládnutí nároků
- nejistota úspěchu

příčiny:

- změny způsobené věkem
- negativní sebehodnocení (sebepojetí)
- příliš vysoké nároky na sebe vs. příliš pozitivní obraz druhých
- únava

b) *vnější zábrany*

- nedostatek času
- osobní a rodinné problémy

příčiny:

- neschopnost organizovat čas
- nedostatek klidu

c) *důsledky zábran v učení*

- problémy koncentrace pozornosti, paměti, nedostatku motivace
- potřeba úniku

Cíl výzkumu

Cílem tohoto výzkumu bylo zjistit, jestli existují rozdíly mezi studenty, kteří procházejí kurzem CLIL, kde se pracuje novými, netradičními metodami a kde jsou připravováni na netradiční způsob výuky ve srovnání se studenty, kteří procházejí běžným způsobem výuky.

Závěr

Podle zpracovatelů tohoto výzkumu z výsledků vyplývá pozitivní vliv CLIL především na motivaci ke studiu, což se projevuje i v negativní poloze u pregraduálních studentek kontrolní skupiny, které postrádají ve studiu právě to, co přináší studium v kurzu CLIL. Vztah ke studiu je u skupiny CLIL pozitivnější, zdá se, že obsahové prvky této metody napomáhají prohlubovat žádoucí motivaci a postoje studujících. Srovnání pregraduálních studentů obou skupin ukazuje, že studentky kontrolní skupiny jsou mnohem více přitahovány mimostudijním životem než studiem.

Po důkladném prozkoumání tohoto výzkumu, jsem došel k názoru, že semiprojektivní metoda (metoda nedokončených vět) byla použita velice správně vzhledem k tomu, že výzkum byl kvalitativní a vzhledem ke zkoumaným prvkům. Jedinou chybou, kterou jsem shledal, bylo použití pouze žen jako respondentů v kontrolní skupině. Podle mého názoru, aby byl výzkum

správně doložen, by mělo v kontrolní skupině účinkovat i několik mužů, protože si myslím, že pohlaví může při zjišťovaných odpovědích také hrát určitou roli.

Literatura

Novotná, J.; Hofmannová M.; časopis *Pedagogika*, 2004, ročník LIV, č. 1